

South East European Network
for Professionalization of Media

NARUŠAVANJE MEDIJSKIH SLOBODA, NARUŠAVANJE DEMOKRATIJE

**Budućnost medija u
Bosni i Hercegovini
– Činjenice i trendovi**

Anida Sokol

NAŠI MEDIJI:

Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma,
suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga

South East European Network
for Professionalization of Media

NAŠI MEDIJI:

Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma,
suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga

NARUŠAVANJE MEDIJSKIH SLOBODA, NARUŠAVANJE DEMOKRATIJE

Budućnost medija u Bosni i Hercegovini

– Činjenice i trendovi

Autorica i istraživačica: Anida Sokol

Urednica, voditeljica regionalnog istraživanja: Brankica Petković

Recenzentice: Maida Muminović i Selma Zulić Šiljak

Prevod s engleskog: Kanita Halilović

Korektura: Mirela Rožajac-Zulčić

Grafički dizajn: Špela Kranjec

Izdavač:

Fondacija "Mediacentar", Sarajevo

Sarajevo, januar 2025.

*Ova publikacija je urađena uz finansijsku podršku Evropske unije.
Sadržaj je isključiva odgovornost autorice i izdavača i ne odražava nužno stavove Evropske unije.*

SADRŽAJ

IZVRŠNI SAŽETAK	4
I. UVOD	6
II. OPŠTI PODACI O ZEMLJI	7
III. PODACI O BUDUĆNOSTI NOVINARSTVA	9
IV. PODACI O BUDUĆNOSTI MEDIJA	13
4.1. KONCEPT MEDIJA	13
4.2. MEDIJSKO OKRUŽENJE	14
4.3. VLASNIŠTVO NAD MEDIJIMA	16
4.4. FINANSIRANJE MEDIJA	17
4.5. ZASTUPLJENOST U MEDIJIMA	20
4.6. UKLJUČENOST GRAĐANA U MEDIJE	22
V. PODACI O BUDUĆNOSTI UPOTREBE MEDIJA I POVJERENJU	23
5.1. UPOTREBA MEDIJA	23
5.2. POVJERENJE U MEDIJE	25
VI. PODACI O BUDUĆNOSTI DEMOKRATIJE	27
VII. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA I IZVORI	32
O AUTORICI	38

IZVRŠNI SAŽETAK

U Bosni i Hercegovini (BiH) se dešavaju značajne promjene u novinarstvu i medijima, ali te promjene nisu praćene odgovarajućim politikama i intervencijama. U ovom izvještaju se iznose ključni trendovi koji utiču na novinarstvo, upotrebu medija i demokratiju, te se naglašavaju pitanja od presudnog značaja za budućnost profesije:

- Broj studenata novinarstva se znatno smanjio u protekloj deceniji, te bi ovaj trend dugoročno mogao dovesti do nedostatka kvalifikovanih stručnjaka.
- Iako je nezaposlenost među novinarima opala posljednjih godina, 2023. godine je znatan broj novinara ostao bez posla zbog neobnavljanja ugovora na određeno vrijeme ili kao višak radne snage. Sindikalizacija je i dalje nepopularna među novinarima u zemlji, a zaštitni mehanizmi ne postoje, te je prisutan rizik da će novinarstvo u BiH postati još nestabilnije.
- Broj izvještaja o napadima na novinare i kršenju novinarskih prava se povećao posljednjih godina, što odražava pad položaja BiH na indeksima slobode medija.
- Uprkos ubrzanom tehnološkom napretku, uključujući pojavu generativne umjetne inteligencije, medijima nedostaju smjernice za njenu upotrebu, te istraživanja o potencijalnim zloupotrebama u medijima. Odsustvo regulacije i nadzora povećava rizik od zloupotrebe i potencijalne štete.
- Iako postoje regulatorni i samoregulatorni mehanizmi, oni se ne bave suštinskim problemom medija: pristrasnim izvještavanjem, te postoji rizik da će se ovaj problem normalizovati u novinarskoj praksi.
- Digitalna era je donijela ubrzano širenje medija, uključujući nove televizijske kanale. Porast broja medijskih kuća ne poboljšava nužno medijski pluralizam, ali može dovesti do manjih redakcija, povećanog obima posla za novinare i manje kvalitetnog novinarskog sadržaja.
- Štampani mediji su u padu, a vodeći politički nedjeljnici u zemlji su prestali da izlaze. Bez strateških intervencija, u budućnosti će biti teško održati rad štampanih medija.

- Transparentnost vlasništva nad medijima je i dalje neregulisana, što dodatno pogoduje preuzimanju kontrole nad medijima od strane privatnih interesa. Medijske kuće su pretežno u vlasništvu firmi ili pojedinaca sa poslovnim interesima izvan medijskog sektora.
- Tržište oglašavanja je blago poraslo posljednjih godina, vjerovatno pod uticajem inflacije. Međutim, to je i dalje nedovoljno da podrži sve veći broj medija, što predstavlja izazov za finansijsku održivost.
- Televizija i dalje dominira po prihodima od oglašavanja, ali udio *online* medija je u stalnom porastu, što ukazuje na to da će digitalni marketing postati sve dominantniji u narednim godinama.
- Javni budžeti i podrška donatora su i dalje značajni za održavanje rada medija. Međutim, bez odgovarajuće regulative, finansiranje iz javnih budžeta dovodi do rizika po nezavisnost medija.
- Mediji prvenstveno služe interesima tri glavne etničke grupe, a manjine su isključene iz odlučivanja i pozicija u tradicionalnim medijima, što ograničava medijski pluralizam.
- *Online* mediji su 2023. godine imali dnevni doseg koji je bio gotovo izjednačen sa televizijom, što pokazuje da će televizija vjerovatno izgubiti položaj najviše korištenog izvora informacija.
- Facebook je i dalje najpopularnija društvena mreža u BiH, a slijede ga Instagram i YouTube, što ukazuje na snažan uticaj i tržišnu dominaciju Metinih platformi.
- Bosna i Hercegovina se nalazi na dnu Indeksa medijske pismenosti među evropskim zemljama. Nizak nivo medijske i informacijske pismenosti dovodi do povećane izloženosti njenih građana propagandi i dezinformacijama i sve veće polarizacije.
- Indeks demokratije, Indeks vladavine prava i Indeks slobode medija su u padu, a korupcija je i dalje sveprisutan problem.
- Pristup podacima o medijima i novinarstvu je često otežan, a prisutan je i značajan nedostatak istraživanja koji bi pružili podatke potrebne za efikasne političke intervencije.

I.

UVOD

U izvještaju se nudi sažeta analiza velikog skupa podataka o medijima, novinarstvu, navikama u korištenju medija i demokratiji u BiH. Ukazuje se na ključne trendove, rizike i zabrinutosti koji oblikuju budućnost novinarstva, medija i demokratije, kroz razmatranje trenutnog stanja i značajnih promjena posljednjih godina koje mogu dodatno uticati na budućnost „četvrtog stuba“, tj. novinarstva, u zemlji.

Obezbjedivanje pouzdanih i korisnih podataka o medijima i demokratiji je važno za razvoj politika koje imaju za cilj očuvanje medijskih sloboda i novinarske profesije. Zaštita novinarstva predstavlja hitnu globalnu potrebu zbog promjena u navikama u korištenju medija od strane korisnika koji pažnju usmjeravaju ka društvenim mrežama i raznim proizvođačima sadržaja na mreži, dok velike tehnološke kompanije ostvaruju sve veću kontrolu nad sadržajem vijesti na koje javnost nailazi. Ova hitnost je posebno izražena u državama zarobljenim privatnim interesima poput BiH, gdje slabo tržište oglašavanja i odsustvo zaštitnih politika izlažu medije političkim i poslovnim uticajima, jer se mnogi i dalje oslanjaju na izvore finansiranja koji ugrožavaju njihovu uređivačku nezavisnost. Nizak nivo medijske i informacijske pismenosti, u kombinaciji s opadanjem povjerenja javnosti u medije, dodatno podrivaju položaj i ulogu novinarstva.

Istraživanje o budućnosti medija je provedeno istovremeno u svim zemljama Zapadnog Balkana i u Turskoj, s ciljem da se utvrde i analiziraju trenutno stanje i trendovi koji se javljaju u medijima, novinarstvu i demokratiji. U prvom dijelu istraživanja, koje je provedeno od aprila do septembra 2024. godine, prikupljen je i analiziran veliki skup podataka o novinarstvu, medijskom okruženju, vlasništvu i finansijama, zastupljenosti i učešću u radu medija, korištenju medija, povjerenju u medije i demokratiji u zemlji. Utvrđeni trendovi, rizici i mogućnosti će se dalje analizirati kroz intervju i fokus grupe s različitim zainteresovanim stranama u drugom dijelu istraživanja 2025. godine, što će rezultirati preporukama za očuvanje novinarstva, medija i demokratije. Istraživanje je dio regionalnog projekta „Naši mediji: Inicijativa civilnog društva za razvoj medijske pismenosti i aktivizma, borbu protiv polarizacije i promoviranje dijaloga“, koji provodi devet medijskih organizacija sa Zapadnog Balkana, iz Turske i Slovenije u periodu od 2023. do 2026. godine. Činjenični podaci prikazani u tabelama u ovom izvještaju su samo dio opsežnog skupa podataka predstavljenih u posebnom izvještaju s podacima, koji je dostupan na web stranici projekta Naši mediji.¹

1 Link na web stranicu projekta „Naši mediji“: <https://seenpm.org/our-media-publications/>

II.

OPŠTI PODACI O ZEMLJI

Prema procjenama, broj stanovnika BiH se smanjuje. Na popisu iz 2013. godine je zabilježeno 3,5 miliona stanovnika (Popis stanovništva, 2013), dok procjene UN-a iz 2023. godine broj stanovnika cijene na 3,2 miliona (UN, 2024; WHO, 2024). Podaci Unije za održivi povratak i integracije u BiH pokazuju da je u periodu od 2013-2023. godine zemlju napustilo gotovo 600.000 ljudi, od kojih su mnogi mladi (Fena, 2023). Mladi uzrasta od 15 do 29 godina su 2013. godine činili 20% stanovništva, dok je najveći dio stanovništva, 51%, imao završenu srednju školu.

Popis iz 2013. godine je pokazao zabrinjavajući trend, jer otkriva da je skoro 3% stanovništva bilo nepismeno, a 36% osoba starijih od 10 godina nije imalo osnovnu kompjutersku pismenost. Iako se vjeruje da su se stope pismenosti, uključujući kompjutersku pismenost, poboljšale (UN BiH, 2021), još uvijek postoje značajni izazovi u obrazovnom sistemu. Pisa testiranje 2018. godine je ukazalo na hitnu potrebu za reformom obrazovanja, otkrivajući da je polovina učenika bila funkcionalno nepismena, jer su imali loše rezultate na testovima (Džumhur, 2019). Pored toga, Međunarodno istraživanje informatičke i informacijske pismenosti (*International Computer and Information Literacy Study - ICILS*) iz 2023. godine je pokazala da, uprkos čestoj upotrebi informacijskih i komunikacijskih tehnologija, učenicima osmog razreda nedostaju neophodne vještine za efikasno korištenje digitalnih informacija (Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, 2024).

Dok BDP po glavi stanovnika i prosječne plate u BiH pokazuju rast, zemlja se i dalje bori sa značajnim ekonomskim izazovima. Visoke stope nezaposlenosti, posebno među mladima (13% u 2023. godini), te stalno prisutna inflacija (6,1% viša u 2023. u odnosu na 2022. godinu), naglašavaju stalnu potrebu za strukturnim reformama i ciljanim politikama za podsticanje inkluzivnog i održivog ekonomskog razvoja.

Tabela 1: **OPŠTI PODACI O ZEMLJI**

Ukupan broj stanovnika zemlje u 2023. godini	2013: 3.531.159
Stopa pismenosti stanovništva u 2023. godini	2013: 2,82% nepismenih
BDP po glavi stanovnika u zemlji u 2023. godini (na osnovu kupovne moći)	USD 7.810
Prosječna plata u zemlji u 2023. godini	BAM 1.263 (oko EUR 645)

Izvori: Popis stanovništva 2013. godine; Agencija za statistiku BiH²; Međunarodni monetarni fond (2023)

2 Agencija za statistiku BiH. <https://bhas.gov.ba/Home/>

III.

PODACI O BUDUĆNOSTI NOVINARSTVA

Procjenjuje se da u zemlji ima hiljade novinara, s obzirom na veliki broj medija i registrovanih nezaposlenih novinara. Prema podacima pojedinih zavoda i službi za zapošljavanje, više je novinarki nego njihovih muških kolega. U 2023. godini, između 71% i 75% onih koji su bili nezaposleni ili su našli posao su bile žene.³

Dobijanje podataka o novinarskoj profesiji predstavlja izazov, prije svega zbog složenog administrativnog sistema, nedosljednog vođenja evidencije i neodgovaranja pojedinih institucija. Zavodi za zapošljavanje daju samo podatke o broju prijavljenih nezaposlenih novinara, konkretno onih koji aktivno traže posao. U 2023. godini je 558 novinara evidentirano kao nezaposleno,⁴ s najvećim brojem u kantonima koji imaju odsjeke žurnalistike i brojne medije: Sarajevski kanton (216), Tuzlanski kanton (72) i Hercegovačko-neretvanski kanton (64). U 2023. godini je bilo četiri puta više registrovanih nezaposlenih novinara u Federaciji BiH (444) u odnosu na RS (108). Ovako veliki broj registrovanih nezaposlenih novinara je odraz finansijskih teškoća u medijskom sektoru i ograničenih mogućnosti zapošljavanja.

U 2023. godini je 558 novinara evidentirano kao nezaposleno.

Ako su prijavljeni kao nezaposleni, to može značiti da novinari rade honorarno ili bez formalnih ugovora o radu. Mnogi novinari se u ovoj situaciji oslanjaju na kratkoročne ugovore i neredovne honorarne poslove, bez stabilnosti i prednosti stalnog posla. Broj registrovanih nezaposlenih novinara se, međutim, posljednjih godina stalno smanjuje. U 2022. godini je stopa nezaposlenosti pala za 5% u odnosu na prethodnu godinu, u 2023. godini za 11%, a u maju 2024. godine za 14%.⁵ Međutim, ovaj pad ne znači nužno da su novinari našli posao u medijskoj branši; neki su možda napustili zemlju ili prešli u druge oblasti. Svake godine, između 155 i 175 novinara koji su ranije bili zaposleni u

3 Pet službi za zapošljavanje u Federaciji BiH je dostavilo podatke o tome kojeg su pola nezaposleni novinari i oni koji su izbrisani iz evidencije nezaposlenih: Zeničko-dobojski kanton, Sarajevski kanton, Unsko-sanski kanton, Županija 10, Bosansko-podrinjski kanton.

4 Podaci dobijeni od 12 službi/zavoda za zapošljavanje: 10 kantonalnih/županijskih službi za zapošljavanje u Federaciji BiH, Zavod za zapošljavanje RS i Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikta.

5 U 2021. godini je bilo 667 nezaposlenih novinara, 2022. godine ih je bilo 630, 2023. godine 556, a 2024. godine 474. U pojedinim kantonima je, međutim, povećan broj prijavljenih nezaposlenih novinara, kao na primjer, u Srednjobosanskom kantonu (2021. godine 10; 2022. godine 16; 2023. godine 23; 2024. godine 25).

ovoj profesiji se prijavi u službe/zavode za zapošljavanje. U Republici Srpskoj (RS), glavni razlozi za ovaj trend su raskid ugovora na određeno vrijeme i višak radne snage. U periodu od 2020. do 2024. godine je registrovano 87 slučajeva raskida ugovora, a 37 slučajeva viška radne snage.⁶ Ovaj trend naglašava stalne izazove u medijskom sektoru, kao što su nesigurnost zaposlenja i oslanjanje na privremeno zapošljavanje.

Broj studenata novinarstva je znatno pao u odnosu na prije 10 godina. U Sarajevu i Banjaluci je 2014. godine bilo dvostruko više studenata novinarstva (1160) na dva odsjeka novinarstva nego 2023. godine na pet odsjeka (538). Broj studenata novinarstva je na Univerzitetu u Sarajevu 2023. godine smanjen za 70% u odnosu na 2014. godinu, a u Banjaluci za 54%.⁷ Upis studenata novinarstva na većini univerziteta posljednjih godina stalno opada, zbog sve manjeg interesovanja mladih za bavljenje novinarstvom.

Finansijska nestabilnost, loše plate i uslovi rada, politički uticaj i česti napadi na novinare su neki od razloga zašto je novinarstvo manje atraktivna i cijenjena profesija. Prosječna plata novinara, prema informacijama dobijenim od Porezne uprave Federacije BiH, kreće se od 330 do 1.000 eura, u zavisnosti od radnog mjesta i medija. Procijenjena prosječna plata novinara u 2012. godini je iznosila 407 eura i nije značajno porasla uprkos inflaciji (Media Observatory, 2014).

Na državnom nivou ne postoji sindikat novinara, iako je manji broj radničkih sindikata prisutan u nekim većim javnim medijima i u RS-u. Samostalni sindikat radnika javnog servisa BHRT je aktivan, ali novinari BHRT-a nemaju potpisan kolektivni ugovor. Nepostojanje sindikata znači da novinari nemaju tijelo za kolektivno pregovaranje koje bi zastupalo njihove interese i zalagalo se za bolje uslove rada. Organizovanje ili članstvo u sindikatu nije popularno među novinarima u zemlji, a znatno više novinara su članovi novinarskih udruženja nego sindikata.⁸ Udruženje BH novinari, najaktivnije novinarsko udruženje koje štiti prava novinara, okuplja novinare iz cijele zemlje, ali su etničke razlike između novinarskih udruženja na entitetskom nivou i dalje prisutne (Udruženje BH novinari, 2019.).

U Sarajevu i Banjaluci je 2014. godine bilo dvostruko više studenata novinarstva (1160) na dva odsjeka novinarstva nego 2023. godine na pet odsjeka (538).

6 Zabilježena su ukupno 164 slučaja gdje su ranije zaposleni novinari prijavljeni kao nezaposleni u RS-u u periodu od 2021. do 2024. godine. Razlozi za to su: raskid ugovora na određeno vrijeme (87 slučajeva), višak radne snage (37), sporazumni raskid radnog odnosa (23), prestanak poslovanja (6), prestanak komercijalne djelatnosti (5), najava otkaza od strane zaposlenog ili poslodavca (5), te drugi razlozi (1 slučaj).

7 Podaci dobijeni sa pet univerziteta koji imaju odsjeke za novinarstvo/komunikacije: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu; Fakultet političkih nauka Univerziteta u Banjaluci; Multimedijsko novinarstvo Koledža u Banjaluci; Fakultet humanističkih nauka Džemal Bijedić u Mostaru; Studijski program Digitalne komunikacije i odnosi s javnošću Internacionalnog Burch univerziteta.

8 Prema istraživanju, 18% novinara koji su odgovorili na upitnik su članovi sindikata, a 62% su članovi novinarskih udruženja (Džihana, 2021).

Registrovani napadi na novinare i kršenja novinarskih prava su posljednjih godina u porastu, posebno na internetu. U 2023. godini je registrovano 87 slučajeva napada i prijetnji novinarima i kršenja novinarskih prava, što predstavlja povećanje od 10% u odnosu na 2022. godinu (Inicijativa za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine, 2024). Kriminalizacijom klevete u RS-u 2023. godine je izvršen dodatni pritisak na novinare, što je dovelo do krivičnih prijavi protiv njih za klevetu i do pojačane autocenzure (Tomić, 2024). Iako nisu dostupni podaci o broju SLAPP slučajeva (engl. *Strategic Lawsuits against Public Participation*, tužbe koje imaju za cilj da cenzurišu, zastraše i ušutkaju kritičare opterećujući ih troškovima pravne odbrane dok ne odustanu od kritike ili protivljenja), istraživanje koje je proveo OSCE pokazuje da značajan broj slučajeva klevete podnose političari zbog sadržaja koji se odnosi na javni interes (UN BiH, 2022). Iako je povjerljivost novinarskih izvora zaštićena zakonima o kleveti na entitetskom nivou i u Brčko Distriktu, bilo je slučajeva da su novinare ispitivali o njihovim izvorima (Radević, 2022).

Komisija EU u svojim izvještajima o napretku već godinama preporučuje da se uspostavi bolji mehanizam zaštite i sistematsko institucionalno praćenje prijetnji i nasilja nad novinarima (Evropska komisija, 2024). U tužilaštvima širom zemlje je 2023. godine uspostavljena Mreža kontakt tačaka za novinare s ciljem pružanja bolje podrške novinarima u slučajevima prijetnji i napada na njih (MCOonline redakcija, 2024). Proces evropskih integracija bi mogao poslužiti kao put ka jačanju medijskih sloboda i poboljšanju sigurnosti novinara.

Programi obuke za novinare ne prate na pravi način najnovije trendove, posebno u razvoju digitalnih vještina. Civilno društvo i profesionalne novinarske organizacije organizuju radionice za novinare, ali nedostaju programi obuke tokom karijere i dugoročni novinarski kursevi, uključujući kurseve o novim trendovima, kao što je etička upotreba umjetne inteligencije u medijima. Uprkos ubrzanom napretku generativne umjetne inteligencije, nisu izrađene smjernice za njenu upotrebu niti se vrše istraživanja o njenoj potencijalnoj zloupotrebi u medijima.

Regulatorna agencija, samoregulatorna tijela i novinarska udruženja se ne bave suštinskim problemom medijskog izvještavanja: politički pristrasnim medijskim sadržajem kao rezultat političkog uticaja i nedostatka uređivačke nezavisnosti. Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) godinama ne sankcioniše emitere zbog kršenja obaveza pravičnog i nepristrasnog medijskog izvještavanja, a iz Novinarskog vijeća časti BH novinara nema reakcija na gruba kršenja etičkih standarda od strane njihovih članova. Broj žalbi podnesenih Vijeću za štampu i online medije u odnosu na prije deset i dvadeset godina je značajno povećan, ali je rad Vijeća za štampu i online medije ozbiljno ugrožen nedostatkom resursa i kapaciteta. Mnoge žalbe se odnose na govor mržnje u sadržajima koje kreiraju korisnici, dok brojna kršenja

etičkih standarda od strane *online* medija ostaju neprimijećena (Sokol, 2023). Regulator ne prati medije tokom predizborne kampanje i broj žalbi u ovom periodu je veoma mali. Anonimni internet portali i dalje predstavljaju ozbiljan problem i bili su aktivni tokom lokalnih izbora 2024. godine uprkos izmjenama Izbornog zakona koje je nametnuo Visoki predstavnik 2024. godine, prema kojima *online* mediji koji izvještavaju o predizbornoj kampanji trebaju objaviti podatke o svom vlasništvu (Sokol, 2024).

Tabela 2: **PODACI O NOVINARIMA I NOVINARSTVU**

Broj nezaposlenih novinara u 2023. godini	558
Broj otpuštanja u medijima u 2023. godini	168 prethodno zaposlenih novinara koji su se prijavili kao nezaposleni 2023. godine
Broj studenata novinarstva (kao i komunikologije i medija) u 2023/2024. godini	538
TREND u posljednje 3 godine: da li broj studenata novinarstva raste, pada ili je ostao isti?	Pada 2023/2024: 538 2022/2023: 582 2021/2022: 614
Prosječna novinarska plata u 2023. godini	Između BAM 660 i 2.000 (EUR 330 do 1.000)
Broj napada na novinare (i medije) u zemlji u 2023. godini (uključujući prijetnje, zastrašivanja, kampanje klevetanja, fizičke napade)	87 napada i kršenja prava novinara
TREND u posljednje 3 godine: da li broj napada na novinare raste, pada ili je ostao isti?	Raste 2022: 79 2021: 70 2020: 69
TREND u posljednje 3 godine: da li broj žalbi nadležnom samoregulatornom tijelu na državnom nivou raste, pada ili je ostao isti?	Raste 2023: 698 2022: nema podataka 2021: 619

Izvori: Dvanaest službi/zavoda za zapošljavanje, pet univerziteta, Porezna uprava Federacije BiH, BH novinari, Vijeće za štampu i online medije

IV.

PODACI O BUDUĆNOSTI MEDIJA

4.1. KONCEPT MEDIJA

Iako je koncept medija značajno evoluirao tokom godina, propisi na državnom nivou ne prate ove promjene. Regulatorna na državnom nivou ne definiše pojam „mediji“, ali kodeksi RAK-a sadrže definicije audiovizuelnih i radijskih medijskih usluga. Definicije različitih vrsta medija – elektronskih, *online*, štampanih, društvenih mreža – uvedene su tek izmjenama Izbornog zakona koje je nametnuo Visoki predstavnik 2022. godine (OHR, 2022). Medijska zajednica godinama poziva na regulaciju *online* sfere, tvrdeći da neregulisani anonimni internet portali štetno djeluju na medijski sektor, šireći problematičan sadržaj i privlačeći publiku i prihode. Prisutna je zabrinutost da bi regulacija, naročito uvođenje registra za *online* medije, mogla dovesti do pojačane kontrole nad medijskim slobodama.

Tabela 3: KONCEPT MEDIJA

Definicija medija je utvrđena nacionalnom regulativom. DA/NE/djelimično	NE
Definicija/koncept medija i zakonske obaveze koje proizilaze iz zakonske definicije medija su bile predmet javne rasprave i sučeljavanja argumenata? DA/NE/djelimično	DA

4.2. MEDIJSKO OKRUŽENJE

Broj medija je značajno povećan u odnosu na prije 12 godina, kada je bilo procijenjeno da u zemlji ima manje od 300 medija (Media Observatory, 2014. godina). U 2024. godini se procjenjuje da građani imaju pristup oko hiljadu i više medija iz BiH, na osnovu podataka RAK-a, Vijeća za štampu i online medije i istraživanja.

U 2024. godini je u RAK-u registrovano 111 TV kanala i 146 radio stanica, od kojih većina u svom sadržaju nude političke vijesti. Prema jednom istraživanju, 2021. godine je identifikovano preko 600 *online* medija,⁹ dok podaci Vijeća za štampu i online medije pokazuju da u zemlji postoji više od 100 različitih vrsta štampanih medija, uključujući biltene različitih udruženja i institucija.¹⁰ Dvadeset pet kablovskih operatera omogućava pristup velikom broju stranih informativnih kanala. Zbog nedostatka preciznih podataka za *online* i štampane medije, te stalnih promjena posebno u *online* sferi, teško je utvrditi tačan broj medija u BiH.

Promjene su zahvatile sve medijske oblasti. Broj *online* medija je drastično porastao u odnosu na prije 10 godina: *online* mediji se stalno osnivaju, a ima slučajeva i da stari postanu neaktivni. Za osnivanje *online* medija nije potrebna posebna dozvola, već samo kupovina nacionalne ili neke druge *online* domene, koja košta od 25 do 40 eura (Buljubašić, 2024).

Čak je i broj TV kanala posljednjih godina rastao, jer je digitalizacija olakšala proces dobijanja dozvola za registraciju od RAK-a. Na štampane je medije, međutim, uticao negativan trend. Broj dnevnih novina je ostao stabilan, ali neke, poput *Dnevnog avaza* i *Oslobođenja*, sada izlaze samo pet puta sedmično. Osim toga, svi glavni nedjeljni politički časopisi su ili zatvoreni ili izlaze svaka dva do tri mjeseca. Oblast medija zajednice (engl. *community media*) se nikada nije razvila, uprkos mogućnosti registracije radio stanica zajednice u RAK-u. Veliki broj lokalnih javnih emitera je konstantan, uz podršku redovnih subvencija i grantova iz javnih budžeta.

Porast broja medijskih kuća ne dovodi nužno do poboljšanja medijskog pluralizma, ali može dovesti do manjih redakcija, većeg obima posla za novinare i pada ukupnog kvaliteta medijskih sadržaja. Mnoge medijske kuće obično nude slične političke vijesti, a malo ih nudi specijalizovano ili dubinsko izvještavanje.

9 Ovaj broj potiče iz istraživanja objavljenog 2021. godine, u kome su mapirani online portali u BiH. Taj broj, međutim, nije konačan (Osmančević et al, 2021).

10 Podaci su preuzeti sa web stranice Vijeća za štampu. Moguće je da su pojedini podaci zastarjeli.

Tabela 4: **PODACI O MEDIJSKOM OKRUŽENJU**

Ukupan broj medija u zemlji u 2023. godini	Oko 1.000 (procjena)
TREND u posljednje 3 godine: da li broj medija raste, pada ili je ostao isti?	Raste za TV stanice: 2023: 102 TV stanice 2022: 97 TV stanica 2021: 85 TV stanica
Ukupan broj javnih medija u zemlji (nacionalnih i lokalnih) u 2023. godini	87 javnih emitera: 66 javnih radijskih kanala 21 javni TV kanal (2024)
Ukupan broj privatnih, komercijalnih medija u zemlji u 2023. godini	174 komercijalna emitera: 84 privatne radijske stanice 90 privatnih TV kanala (2024)
Ukupan broj privatnih, neprofitnih medija u zemlji u 2023. godini	2 radio stanice zajednice
Ukupan broj dnevnih novina u zemlji u 2023. godini	7
TREND u posljednje 3 godine: da li broj dnevnih novina u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Ostao je isti
Ukupan broj TV kanala na državnom nivou sa informativnim sadržajem u zemlji u 2023. godini	100 (2024) – od svih TV kanala u zemlji
Ukupan broj radijskih kanala na državnom nivou sa informativnim sadržajem u zemlji u 2023. godini	158 (2024) – od svih radijskih kanala u zemlji
Ukupan broj online medija u zemlji u 2023. godini	615 (2021)
TREND u posljednje 3 godine: da li broj online medija u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Nema podataka

Izvori: RAK, Vijeće za štampu i online medije, Infobiro, Osmančević et al. (2021)

4.3. VLASNIŠTVO NAD MEDIJIMA

Mediji u BiH su uglavnom u vlasništvu firmi i pojedinaca koji imaju poslovne interese izvan medijskog sektora, navodi se u Monitoringu medijskog vlasništva (BIRN, 2023). Komercijalni mediji su uglavnom registrovani kao društva s ograničenom odgovornošću, a neki i kao dionička društva. Veliki je broj javnih emitera, registrovanih kao javna preduzeća i javne ustanove, dok su neki istraživački i specijalizovani *online* mediji dio udruženja građana.

Uprkos preporukama Evropske komisije i zalaganju organizacija civilnog društva, zakon o transparentnosti vlasništva nad medijima tek treba da bude usvojen. Mediji uglavnom ne objavljuju proaktivno podatke o vlasništvu, a za mnoge *online* medije, posebno anonimne koji nisu registrovani, podaci o vlasništvu nisu dostupni. Netransparentnost vlasništva nad medijima predstavlja rizik za integritet i nezavisnost medija.

Podacima o nominalnim vlasnicima medijskih kuća registrovanih u BiH se može pristupiti putem različitih poslovnih registara, ali dostupni podaci su ograničeni. RAK vodi registar korisnika dozvola, koji ne sadrži podatke o vlasništvu. Visoki predstavnik je 2024. godine izmijenio Izborni zakon, zahtijevajući da *online* mediji koji žele da izvještavaju o predizbornim kampanjama objave podatke o svom vlasništvu. Međutim, ta izmjena nije imala mnogo uticaja na povećanje transparentnosti (Buljubašić, 2024).

Koncentracija vlasništva nad medijima u zemlji nije posebno regulisana, ali Zakon o konkurenciji BiH svim poslovnim subjektima zabranjuje zloupotrebu dominantnog položaja (BIRN, 2023). Iako je medijski sektor fragmentiran i postoje brojni mediji, rizik za medijski pluralizam koji proističe iz koncentracije medijske publike, koncentracije medijskog tržišta i koncentracije vlasništva nad više vrsta medija je, prema Monitoringu medijskog vlasništva, i dalje ocijenjen visokim. Najveći vlasnici TV, radija, štampanih i *online* medija posjeduju veliki udio publike i ukupnih prihoda (BIRN, 2023a).

Mediji u BiH su uglavnom u vlasništvu firmi i pojedinaca koji imaju poslovne interese izvan medijskog sektora, navodi se u Monitoringu medijskog vlasništva.

Tabela 5: **PODACI O VLASNIŠTVU NAD MEDIJIMA**

<p>Navedite 3 najveća vlasnika medija u zemlji (vlasnici najvećeg broja medija i/ili sa najvećim dosegom publike i/ili najvećim udjelom na tržištu oglašavanja). Navedite zemlju porijekla svakog od 3 najveća vlasnika medija.</p>	<p>Najveći doseg publike: TV: United Media (Nova TV i N1) Radio: Big Radio (Radio BiG 1; Radio BiG 2) Štampa: Avaz-Roto Press (Dnevni avaz, Avaz.ba, Azra magazin, Avaz Sport, Expres, Alfa TV, azra.ba) Online: Intersoft (Klix.ba)</p> <p>Sve firme su iz BiH, osim United Media, koji ima najveći udio, iz Luksemburga (55%).</p>
<p>TREND u posljednje 3 godine: da li se promijenila lista 3 najveća vlasnika medija u zemlji? DA/NE</p>	<p>NE</p>
<p>Koncentracija medijskog vlasništva je regulisana u zemlji. DA/NE/djelimično</p>	<p>NE</p>
<p>Je li transparentnost medijskog vlasništva regulisana zakonom? DA/NE/djelimično</p>	<p>NE</p>
<p>Vlasništvo nad medijima je transparentno u zemlji (objavljaju se pouzdani podaci o tome ko je vlasnik medija). DA/NE/DJELIMIČNO</p>	<p>NE</p>

Izvor: BIRN (2023)

4.4. FINANSIRANJE MEDIJA

Iako je vrijednost tržišta oglašavanja, prema procjenama marketinških agencija, rasla posljednjih godina, ipak je manja u odnosu na prije 10 godina. U 2023. godini, prema podacima Direct Media u BiH,¹¹ ukupna vrijednost tržišta oglašavanja, koja obuhvata sve vrste medija, kao i vanjsko oglašavanje, iznosila je 41–47 miliona eura, dok je u 2012. godini vrijednost procijenjena na 50 miliona eura (Media Observatory, 2014). Vrijednost tržišta oglašavanja je mala za tako veliki broj medija, posebno s obzirom na porast cijena usluga i uticaj digitalnog marketinga.

Televizija i dalje ima najveći udio na nacionalnom tržištu oglašavanja (64%), dok su udjeli radija (5%) i štampe prilično mali (3%) i u padu su. Udio *online* medija raste i u 2023. godini je iznosio 18%. Ne postoje procjene o udjelu

¹¹ Podaci su dobijeni od marketinške kompanije Direct Media u BiH, koja je dio regionalne mreže Direct Media United Solutions koja posluje u sljedećim zemljama: Srbija, BiH, Crna Gora, Slovenija, Albanija i Makedonija, sa podružnicama u Hrvatskoj, Bugarskoj i Mađarskoj. Podaci nisu javni i dostupni su samo za klijente, te se mogu kupiti.

društvenih medija u digitalnom marketingu, ali istraživanja iz susjednih zemalja pokazuju da ti procenti mogu biti značajni (Bilić Arar, 2022).

Marketinški sektor se suočava sa brojnim preprekama, među kojima je nedostatak tačnih podataka o tržištu oglašavanja i nezavisnih mjernih alata. Ostali izazovi obuhvataju veliku konkurenciju, nepostojanje profesionalnih udruženja, uticaj regionalnih medija i zaostajanje za globalnim trendovima, što uključuje i prilagođavanje novim tehnologijama. Očekuje se da će digitalno oglašavanje preuzeti dominantnu ulogu u narednim godinama zbog nižih troškova i šireg doseg (Internews i Velicon, 2024).

Ukupni prihodi javnog servisa BHRT se smanjuju, a prihodi od marketinga su prilično mali u odnosu na iznose koji se dobiju od pretplate. Ne poštuje se Zakon o javnom radio-televizijskom sistemu Bosne i Hercegovine, prema kojem prihod od marketinga i pretplate treba dijeliti među tri javna servisa (BHRT, FTV i RTRS: 50%, 25% i 25%).¹² BHRT je u teškoj finansijskoj krizi, koja se znatno pogoršala 2023. godine, što je dovelo do protesta njegovih zaposlenika. Sva tri javna servisa (BHRT, FTV i RTRS) su 2024. godine dobila dotacije od države, ali direktno državno finansiranje bez odgovarajućih mjera zaštite i u okolnostima snažnog političkog uticaja bi moglo dodatno ugroziti uređivačku nezavisnost. Smanjen je broj novinara koji rade na BHRT-u, što može dovesti do dodatnog obima posla za zaposlene i manje kvalitetnog sadržaja.¹³

Mediji u BiH, posebno javni emiteri, dobijaju velike iznose javnog novca kroz redovne subvencije i grantove, ali njihova raspodjela i transparentnost nisu posebno regulisani. Nema dostupnih podataka o ukupnim iznosima koji se dodjeljuju medijima iz različitih javnih budžetskih izvora, a već godinama nema sveobuhvatnih istraživanja na ovu temu. Neki podaci se mogu dobiti kroz javno dostupne budžete, postupke javnih nabavki i zahtjeve za informacijama (Hodžić i Sokol, 2018). U zavisnosti od lokalnih vlasti i javnog tijela, dostupni podaci u pojedinim slučajevima nisu lako pretraživi, odnosno do njih se teško dolazi. Netransparentno i proizvoljno finansiranje medija iz javnih budžeta može dovesti do uticaja na uređivačku nezavisnost.

Donatorska podrška ostaje značajan izvor finansiranja, posebno za nezavisne medije, ali može dovesti do rizika zavisnosti od ograničenih izvora finansiranja i nepostojanja dugoročne održivosti. Prema Globalnom forumu za razvoj medija, u periodu od 2020-2024. godine, gotovo 26 miliona američkih dolara je izdvojeno za medijski sektor, što obuhvata obuku, zagovaranja i grantove, ali ti podaci nisu sveobuhvatni i moguće je da se neke vrste finansiranja preklapaju (Globalni forum za razvoj medija, 2024).

¹² Vidjeti, naprimjer: Tomić (2024a).

¹³ Na BHRT-u radi 27 novinara, od čega 13 žena. Procjenjuje se da je 2012. godine bilo oko 200 novinara (Media Observatory, 2014).

Marketinški sektor se suočava sa brojnim preprekama, među kojima je nedostatak tačnih podataka o tržištu oglašavanja i nezavisnih mjernih alata.

Tabela 6: **PODACI O FINANSIRANJU MEDIJA**

Ukupna vrijednost tržišta oglašavanja na državnom nivou (uključujući sve vrste medija) u 2023. godini u eurima	EUR 42–47 miliona (procjena)
TREND u posljednje 3 godine: da li ukupna vrijednost tržišta oglašavanja na državnom nivou raste, pada ili je ostala ista?	Raste
Udio TV-a u vrijednosti tržišta oglašavanja na državnom nivou u 2023. godini	64%
TREND u posljednje 3 godine: da li udio TV-a u vrijednosti tržišta oglašavanja na državnom nivou raste, pada ili je ostao isti?	Ostao je isti
Ukupan budžet državnog javnog servisa u 2023. godini, u eurima	EUR 19 miliona
TREND u posljednje 3 godine: da li ukupan budžet javnog servisa raste, pada ili je ostao isti?	Pada 2022: EUR 19,9 miliona (BAM 38.976.452) 2021: EUR 21 milion (BAM 41.191.227)
Udio sredstava dobijenih iz državnog budžeta u ukupnom budžetu nacionalnog javnog servisa u 2023. godini	2023: bez sredstava 2024: EUR 2 miliona (BAM 4 miliona)
Ukupan iznos javnih finansijskih sredstava (grantova i subvencija) od državnih i lokalnih vlasti za medije u zemlji u 2023. godini	Nema podataka
TREND u posljednje 3 godine: da li ukupan iznos javnog finansiranja medija (dotacija i subvencija) u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Nema podataka
Obaveze javnih organa, institucija i firmi da objavljuju podatke o finansiranju medija su regulisane zakonom. DA/NE/djelimično	Djelimično
Podaci o dodijeljenim iznosima javnog finansiranja medijima su objavljeni. DA/NE/Djelimično	NE
Ukupan iznos državnog oglašavanja (oglašavanja državnih organa, institucija i državnih firmi) u medijima u zemlji u 2023. godini	Nema podataka

TREND u posljednje tri godine: da li ukupan iznos državnog oglašavanja u medijima u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Nema podataka
Ukupan iznos međunarodnih donatorskih sredstava za medije u zemlji u 2023. godini	USD 25,8 miliona (2020–maj 2024) (obuhvaćeni su razni projekti civilnog društva)
TREND u posljednje 3 godine: da li ukupan iznos međunarodnih donatorskih sredstava za medije u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Nema podataka

Izvori: Direct Media BiH; BHRT (2023); Globalni forum za razvoj medija (2024)

4.5. ZASTUPLJENOST U MEDIJIMA

Podaci o ukupnom broju žena među novinarima su nedostupni, ali se generalno pretpostavlja da žene čine veći udio novinarske profesije u odnosu na muškarce, dok muškarci obično češće zauzimaju rukovodeća mjesta. Prema podacima RAK-a, na 266 radio stanica i televizijskih emitera u zemlji u 2023. godini, žene su imale 30,8% direktorskih i 41,7% glavnih uredničkih pozicija. Na pet vodećih TV kanala, samo je jedna direktorica, a više direktorica je zaposleno u pet vodećih *online* medija (60%) i dnevnih novina (40%). Žene su glavne urednice u četiri od pet vodećih dnevnih novina i u tri od sedam uredničkih pozicija *online* medija.

Broj manjinskih medija u BiH je dosta ograničen, a primjeri su *online* medij *Newipe* za romsku populaciju, te časopisi *Jevrejski glasnik* za jevrejsku zajednicu i *Uj Dobos* za mađarsku zajednicu. Manjine su uglavnom isključene iz tijela za donošenje odluka i rukovodećih uloga u tradicionalnim medijima, što ograničava medijski pluralizam. Ovi mediji prvenstveno služe interesima tri glavne etničke grupe – Bošnjacima, Srbima i Hrvatima, a programi dostupni na jezicima manjina ne postoje.

Propisi zahtijevaju od javnih emitera da u svoje upravne odbore uključe i po jednog člana iz kategorije “ostali”, pored tri člana koji predstavljaju tri konstitutivna naroda. Javni mediji takođe imaju obavezu da sedmično emituju jedan sat programa posvećenog nacionalnim manjinama, a na sedmičnoj osnovi se od svih televizijskih stanica traži da obezbijede pristupačan sadržaj za osobe sa invaliditetom. Međutim, nije poznato u kojoj se mjeri ovi zahtjevi implementiraju u praksi. Dok se povremeno provode analize medijskog izvještavanja o pitanjima kao što su rodno zasnovano nasilje i kandidatkinje u politici, nedostaju istraživanja o zastupljenosti manjina u medijima. Jedno istraživanje je pokazalo da sadržaji koji se odnose na ljudska prava nisu značajno prisutni u medijima (Turčilo, 2024).

Tabela 7: **PODACI O ZASTUPLJENOSTI U MEDIJIMA**

Udio žena među novinarima u zemlji u 2023. godini	Nema podataka
Udio pripadnika nacionalnih manjina među novinarima u zemlji u 2023. godini	Nema podataka
Udio žena među glavnim i odgovornim urednicima informativnog programa i direktorima 5 vodećih TV kanala sa informativnim sadržajem u zemlji u 2023. godini	20%
Udio osoba mlađih od 40 godina među glavnim i odgovornim urednicima informativnog programa i direktorima 5 vodećih TV kanala sa informativnim sadržajem u zemlji u 2023. godini	0
Udio pripadnika nacionalnih manjina među glavnim i odgovornim urednicima informativnog programa i direktorima 5 vodećih TV kanala sa informativnim sadržajem u zemlji u 2023. godini	Nema podataka
Udio žena u vijeću državnog regulatornog tijela za medije u 2023. godini	25%, BHRT
Udio pripadnika nacionalnih manjina u vijeću državnog regulatornog tijela za medije u 2023. godini	25%, BHRT
TREND u posljednje 3 godine: Da li broj manjinskih medija u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Nema podataka
Mediji manjina su dobili finansijsku podršku iz javnih budžeta u 2023. godini. DA/NE/Djelomično	Nema podataka
Koje manjinske zajednice nemaju svoje medije ili programe na državnom javnom servisu?	Albanci, Crnogorci, Česi, Italijani, Jevreji, Mađari, Makedonci, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumuni, Rusi, Rusini, Slovaci, Slovenci, Turci i Ukrajinci.

Izvor: Informacije dobijene pretraživanjem postojećih izvora i podataka koje su mediji objavili na internetu

4.6. UKLJUČENOST GRAĐANA U MEDIJE

Publika obično dijeli svoje mišljenje u odjeljcima s komentarima *online* medija ili na društvenim mrežama medijskih kuća. Neki *online* mediji pozivaju građane da šalju informacije njihovim uređivačkim timovima, dok drugi povremeno provode ispitivanja javnog mnijenja, posebno tokom izbora. Prema RAK-u, većina TV emitera i radio stanica u svojoj programskoj šemi nudi kontakt programe. Često daju posebne kontakt podatke za pojedinačne programe kako bi olakšali komunikaciju između urednika i publike. Interakcija sa publikom se uglavnom odvija *online*, ali još uvijek postoje slučajevi da građani šalju pisma medijima, poput javnog servisa BHRT. Mediji, međutim, rijetko provode istraživanja o potrebama svoje publike, dok odjeljcima s komentarima često nedostaje konstruktivan dijalog, a pojedini komentari, uprkos naporima nekih *online* medija da ih moderiraju i filtriraju, sadrže uvrede i govor mržnje (IREX, 2024). Praćenje medija u periodu lokalnih izbora 2024. godine, na primjer, pokazalo je da su glasovi građana u velikoj mjeri isključeni iz izvještavanja o izborima (Džihana i Sokol, 2024).

Tabela 8: **PODACI O UKLJUČENOSTI GRAĐANA U MEDIJE**

Većina medija u zemlji obično nudi mehanizme za uključivanje i interakciju s građanima/čitaocima, slušaocima, gledaocima (odjeljci s komentarima, pisma uredniku, forumi, blogovi, urednik za komunikaciju s čitaocima, ombudsmen, druge vrste žalbenih mehanizama, članstvo, stažiranje, fokus grupe...). DA/NE/djelimično	DA
TREND u posljednje 3 godine: da li broj mehanizama za učešće u medijima u zemlji raste, pada ili je ostao isti (npr. odjeljci s komentarima se zatvaraju ili otvaraju, ombudsmen je uspostavljen ili ugašen itd)?	Nema podataka
3 najčešća mehanizma uključenosti građana u medijima u zemlji	Odjeljci s komentarima, kontakt programi

V.

PODACI O BUDUĆNOSTI UPOTREBE MEDIJA I POVJERENJU

5.1. UPOTREBA MEDIJA

Uprkos rasprostranjenosti televizije kao glavnog izvora informacija, dnevni doseg *online* medija i društvenih mreža značajno raste. Televizija je bila najkorišteniji izvor informacija u zemlji u 2021. godini, a slijede je društvene mreže i *online* mediji (Hasanagić, Papović i Lević, 2021; Sokol, 2021). Za mlađe generacije (starosti između 18 i 29 godina), međutim, društvene mreže su u 2021. godini bile glavni izvor informacija, te su se češće informisale prateći društvene mreže i *online* medije u odnosu na starije dobne grupe. U 2023. godini, prema podacima TGI za BiH, televizija je i dalje imala najveći doseg publike (85,50%), ali je dnevni doseg *online* medija i društvenih mreža porastao posljednjih godina.¹⁴ U 2023. godini, *online* mediji su imali dnevni doseg koji je sa 84% bio gotovo izjednačen sa televizijskim, dok je dnevni doseg društvenih mreža bio 74%. Facebook je i dalje najpopularnija društvena mreža u BiH, a slijede ga Instagram i YouTube. Ovaj je trend prisutan čak i među mlađim generacijama, što ukazuje na snažan uticaj i tržišnu dominaciju Metinih platformi. Dvije najgledanije informativne TV emisije u zemlji u 2023. godini su bile dnevni popularnih komercijalnih emitera, NOVE BH i BNTV-a, dok je javni emiter Federacije BiH (FTV) sa svojim informativnim programom zauzeo treće mjesto, što ukazuje na sklonost gledalaca ka komercijalnim izvorima vijesti. Prema Indeksu medijske pismenosti, Bosna i Hercegovina je na dnu po nivou medijske pismenosti, te je 2023. godine zauzela 37. mjesto među 41 zemljom (Institut za otvoreno društvo, 2023). Organizacije civilnog društva organizuju povremene radionice o medijskoj i informacijskoj pismenosti, ali one nisu integrisane u osnovno i srednjoškolsko obrazovanja. Nedostatak vještina medijske pismenosti čini građane podložnim dezinformacijama, *online* prevarama i propagandi.

Prema Indeksu medijske pismenosti, Bosna i Hercegovina je na dnu po nivou medijske pismenosti.

¹⁴ TGI (Indeks ciljnih grupa) o publici u BiH, koji provodi međunarodna agencija za istraživanja Kantar, ustupljen je od strane Direct Media u BiH.

Tabela 9: **PODACI O UPOTREBI MEDIJA**

Koja vrsta medija je bila najčešće korišteni izvor vijesti i informacija za građane u zemlji 2023. godine?	Televizija (2021)
TREND u posljednje 3 godine: Da li se u posljednje 3 godine promijenila vrsta medija koja je najčešće korištena kao izvor vijesti i informacija za građane u zemlji? DA/NE Ako jeste, od koje vrste ka kojoj vrsti?	Nema podataka
Koja vrsta medija je bila najčešće korišteni izvor vijesti i informacija za mlade (uzrasta od 15 do 29 godina) u zemlji u 2023. godini?	Društvene mreže
Doseg televizijske publike u zemlji 2023. godine	85,50%
Top 3 najpopularnije (najkorištenije, najposjećenije) društvene mreže u zemlji u 2023. godini	Facebook: 68,70% Instagram: 44,70% YouTube: 41,10%
Top 3 najpopularnije (najkorištenije, najposjećenije) društvene mreže među mladima (starosti između 15 i 29 godina) u zemlji u 2023. godini	Facebook: 80,80% Instagram: 75,80% YouTube: 56,89%
Top 3 najpopularnije (najgledanije) informativne TV emisije u zemlji u 2023. godini	Dnevnik (Nova BH) Dnevnik 2 (BN TV) Dnevnik 2 (FTV)
Indeks medijske pismenosti za zemlju u 2023. godini	Ocjena 24/100 Poredak: 37/41
TREND u posljednje 3 godine: Da li Indeks medijske pismenosti raste, pada ili je ostao isti?	Nema podataka
Medijska pismenost je poseban predmet u osnovnim ili srednjim školama. DA/NE/ djelimično	NE

Izvori: Hasanagić, Papović i Lević (2021); Sokol (2021), TGI podaci; Institut za otvoreno društvo (2023)

5.2. POVJERENJE U MEDIJE

Povjerenje u medije je veoma polarizovano, a sve veći broj građana izražava nepovjerenje. Prema podacima TGI za 2023. godinu, samo 4% građana definitivno vjeruje medijima, a 11% im uglavnom vjeruje, dok se znatno veći dio ili ne slaže (28,9%) ili se u potpunosti ne slaže (28,9%) sa konstatacijom da vjeruje u medije. Građani generalno više vjeruju tradicionalnim medijima u odnosu na *online* platforme i društvene mreže, a polarizacija je dodatno pojačana zbog etničkih i političkih pripadnosti (Sokol, 2021). Prema istraživanju iz 2021. godine, primarni razlozi nepovjerenja u medije su politički uticaji i širenje dezinformacija. Istraživanje je takođe otkrilo da se nijedan medij nije istakao po izuzetno visokom nivou povjerenja ili nepovjerenja (Sokol, 2021). Međutim, BN TV i javni servis Federacije BiH su navedeni kao mediji od najvećeg povjerenja, a slijede ih javni servis iz RS-a (RTRS) i N1. Isticanje RTRS-a kao pouzdanog medijskog izvora naročito izaziva zabrinutost, jer je poznat po propagandnom izvještavanju koje favorizuje vodeću političku stranku u RS-u.

Građani generalno više vjeruju tradicionalnim medijima u odnosu na online platforme i društvene mreže.

Iako je povjerenje u medije nisko, ono je i dalje više u odnosu na druge institucije. Prema godišnjim istraživanjima Udruženja BH novinari i Friedrich-Ebert-Stiftung (2023), u 2023. godini je 67% građana vjerovalo medijima, a nakon toga vjerskim organizacijama (53%) i nevladinom sektoru (43%). Međutim, povjerenje u sve institucije, uključujući i medije, posljednjih je godina u padu, što ukazuje na izazov koji je od ključnog značaja za budućnost medija.

Tabela 10: **PODACI O POVJERENJU U MEDIJE**

<p>Nivo ukupnog povjerenja u medije u zemlji u 2023. godini (procentualno)</p>	<p>“Vjerujem medijima” Definitivno se slažem (4%) Uglavnom se slažem (11%) Niti se slažem, niti se ne slažem (27%) Uglavnom se ne slažem (28,9%) Definitivno se ne slažem (28,9%)</p>
<p>TREND u posljednje 3 godine: Da li nivo ukupnog povjerenja u medije u zemlji raste, pada ili je ostao isti?</p>	<p>Pada Konstatacija: “Vjerujem medijima” Definitivno se slažem: 3,7% (2021), 3,5% (2022), 3,8% (2023) Uglavnom se slažem: 12,1% (2021), 10,0% (2022), 10,4% (2023) Niti se slažem, niti se ne slažem: 31,1% (2021), 28,6% (2022), 25,5% (2023) Uglavnom se ne slažem: 24,9% (2021), 25,8% (2022), 27,1% (2023) Definitivno se ne slažem: 22,4% (2021), 28,5% (2022), 27,2% (2023)</p>
<p>Top 3 najpouzdanije vrste medija u zemlji u 2023. godini</p>	<p>Televizija, radio, štampa</p>
<p>TREND u posljednje 3 godine: došlo je do promjene u redoslijedu 3 najpouzdanije vrste medija u zemlji. DA/NE. Koje vrste medija su promijenile mjesta među prva 3?</p>	<p>Nema podataka</p>
<p>Na kom mjestu su mediji među institucijama od najvećeg povjerenja u zemlji u 2023. godini?</p>	<p>Prvo mjesto (mediji): 67%</p>
<p>TREND u posljednje 3 godine: da li mjesto koje mediji zauzimaju među institucijama od najvećeg povjerenja u zemlji raste, pada ili je nepromijenjeno?</p>	<p>Ostaje prvo mjesto, ali nivo povjerenja pada 2022: 80% 2021: 76 %</p>

Izvori: TGI, Udruženje BH novinari i Friedrich-Ebert-Stiftung (2023)

VI.

PODACI O BUDUĆNOSTI DEMOKRATIJE

BiH je djelimično demokratska zemlja, opisana kao hibridni ili tranzicijski režim prema Freedom House indeksu za 2023. godinu (Freedom House, 2023). Zemlje sa ovim rezultatom su izborne demokratije sa krhkim demokratskim institucijama i izazovima u zaštiti političkih prava i građanskih sloboda.

BiH djeluje u visoko decentralizovanom konsocijacijskom sistemu, kojeg karakteriše podjela vlasti među tri primarne etnonacionalne grupe: Bošnjacima, Srbima i Hrvatima. Prema Freedom House indeksu, donošenje odluka na državnom nivou je često paralizovano nesuglasicama među liderima ovih grupa, koje su praćene redovnim bojkotima državnih institucija i odlukama koje donosi Visoki predstavnik. Visoki predstavnik, kojeg je imenovala međunarodna zajednica, nadgleda implementaciju Dejtonskog mirovnog sporazuma, ali se često suočava s otporom, posebno od strane političkih lidera u Republici Srpskoj (Freedom House, 2023). Zvaničnici u Republici Srpskoj su 2023. godine čak donijeli zakone s ciljem blokiranja provođenja odluka Visokog predstavnika i odluka Ustavnog suda BiH. Bosni i Hercegovini je status kandidata za članstvo u EU dodijeljen 2023. godine, uprkos nepostojanju napretka u demokratskim i ekonomskim reformama, među kojima je i zaštita slobode izražavanja.

Indeks demokratije, Indeks vladavine prava (Svjetski projekat pravde) i Indeks slobode medija (Reporteri bez granica) posljednjih su godina u padu, što ukazuje na zabrinjavajuće trendove. Korupcija je i dalje ozbiljan problem u zemlji, a izvještaj Komisije EU o napretku iz 2023. godine naglašava potrebu za hitnim mjerama za jačanje integriteta i vraćanje povjerenja javnosti u pravosuđe. Odziv birača u nedavnim izbornim ciklusima je u blagom padu, ali je sveukupno veoma mali i iznosi oko 50%. Prema koaliciji „Pod lupom“, tokom opštih izbora 2022. godine ključne izborne nepravilnosti su bile preuranjena izborna kampanja, nezakonita trgovina mjestima u biračkim odborima i pritisak na birače (Koalicija „Pod lupom“, 2022). Medijske slobode su značajno pogoršane 2023. godine, posebno nakon ponovne kriminalizacije klevete u RS-u 2023. godine. Implementacija zakona koji osiguravaju slobodu pristupa informacijama je i dalje ograničena. Nedavno usvojeni Zakon o slobodi pristupa informacijama na državnom nivou je naišao na kritike organizacija civilnog društva zbog brojnih izuzeća. Osim toga, Žalbeno vijeće je tijelo u sastavu

Odziv birača u nedavnim izbornim ciklusima je u blagom padu, ali je sveukupno veoma mali i iznosi oko 50%.

Vijeća ministara, koje se smatra politizovanim (Šećerović, 2024). Protesti protiv ponovne kriminalizacije klevete u RS-u su organizovani 2023. godine, ali im je prisustvovao samo mali broj novinara, što pokazuje da građane ne zabrinjavaju ograničenja slobode izražavanja.

Tabela 11: **PODACI O DEMOKRATIJI**

Indeks demokratije u zemlji u 2023. godini	Djelimično slobodna Ocjena: 52/100 (Global Freedom) Ocjena: 37/100 (Nations in Transit)
TREND u posljednje 3 godine: da li indeks demokratije u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Pada 2022: 53/100, 2021: 53/100 (Global Freedom) 2022: 38/100, 2021 39/100 (Nations in Transit)
Indeks vladavine prava u zemlji u 2023. godini (prema Svjetskom projektu pravde)	75/142
TREND u posljednje 3 godine: da li Indeks vladavine prava u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Pada 2023: 75/142 2022: 70/140 2021: 72/139
Indeks percepcije korupcije u zemlji u 2023. godini	Ocjena: 35 Poredak: 108/180
TREND u posljednje 3 godine: da li Indeks percepcije korupcije u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Ostao je isti 2023: 35 2022: 34/100 2021: 35/100
Indeks slobode medija u zemlji u 2023. godini	65,43
TREND u posljednje 3 godine: da li Indeks slobode medija u zemlji raste, pada ili je ostao isti?	Pada 2022: 65, 63 2021: 71, 66
Postoji li transparentnost i otvoren pristup javnosti podacima o trošenju javnih sredstava? DA/NE/djelimično	Djelimično
Zakoni o pristupu informacijama od javnog značaja slijede međunarodne standarde. DA/NE/djelimično	DA

Postoji funkcionalna i vjerodostojna nezavisna institucija koja nadgleda provođenje zakona o pristupu informacijama od javnog značaja, uključujući rješavanje žalbi zbog uskraćenog pristupa. DA/NE/djelimično	NE
Da li je 2023. godine bilo članova vlade ili parlamenta koji su bili sudski gonjeni po tužbama za korupciju ili drugim krivičnim prijavama? DA/NE	DA
Dozvoljava li zakon političkim strankama vlasništvo u medijima u zemlji? DA/NE/djelimično	DA

Izvor: Freedom House (2023); Projekat svjetske pravde (2023). Reporteri bez granica (2023); medijski izvještaji

VII.

ZAKLJUČAK

U izvještaju se ističu ključni trendovi u oblasti medija u BiH i naglašava se duboki uticaj digitalizacije na medijsku produkciju, distribuciju i navike publike u konzumaciji medija, te nepostojanje odgovarajućeg odgovora u politikama. Otkriva se kako je preuzimanje kontrole nad državom od strane privatnih interesa doprinijelo eroziji povjerenja javnosti u medije, pri čemu su politički uticaj i dezinformacije identifikovani kao ključni faktori.

Digitalizacija je doprinijela povećanju broja medija, uključujući televizijske kanale, uprkos poteškoćama na tržištu oglašavanja. Iako je vrijednost tržišta oglašavanja neznatno porasla posljednjih godina, ona je i dalje nedovoljna da podrži sve veći broj medija. Ova neravnoteža donosi izazove za finansijsku održivost, koja je pogoršana nedostatkom nezavisnih alata za mjerenje publike, profesionalnih udruženja i neuspjehom mnogih medija da se prilagode globalnim trendovima i tehnologijama. Prilagođavanje globalnim trendovima i uključivanje novih tehnologija, kao što je transparentna i etička upotreba umjetne inteligencije, može pomoći manjim redakcijama da povećaju doseg publike, te da poboljšaju proizvodnju i distribuciju sadržaja.

Kako udio publike *online* medija i društvenih mreža nastavlja rasti, očigledno je da će televizija vjerovatno izgubiti svoju poziciju najviše korištenog izvora informacija. Društveni mediji su već primarni izvor vijesti za mlađu publiku, a njihov doseg se nastavlja širiti. Marketinške agencije su primijetile da internet sada ima najveći uticaj na odluke o kupovini, signalizirajući da će digitalni marketing postati sve dominantniji u narednim godinama zbog svoje isplativosti i širokog dometa. Nasuprot tome, dnevni doseg i tržišni udio štampanih medija u oglašavanju na nivou države su se pogoršali, što sugeriše da će se bez strateških intervencija poslovanje štampanih medija u budućnosti suočiti sa značajnim izazovima.

Porast broja medija ne vodi nužno poboljšanju medijskog pluralizma. Na siromašnom i prezasićenom medijskom tržištu, s nezaštićenim radnim pravima novinara i padom broja studenata novinarstva, to može dovesti do manjih redakcija, većeg obima posla za novinare i pada ukupnog kvaliteta medijskog sadržaja. Među studentima je opao interes za studiranje novinarstva, a finansijska nestabilnost, loše plate i uslovi rada, te politički uticaj predstavljaju neke od glavnih razloga zašto je novinarstvo manje privlačna i cijenjena profesija.

Politički uticaj na medije je i dalje glavni problem, a medijske slobode se konstantno urušavaju, što ukazuje na širu eroziju demokratije i vladavine prava. Etičko novinarstvo se oslanja na grupu veoma stručnih urednika i novinara posvećenih objavljivanju kvalitetnih vijesti. Neke manje lokalne redakcije, zajedno sa istraživačkim i specijalizovanim medijskim kućama koje podržavaju donatori, i dalje su postojano profesionalne i otporne na različite vanjske pritiske.

Povjerenje u medije opada i veoma je polarizovano duž etničkih i političkih linija, dok nizak nivo medijske i informacijske pismenosti čini građane podložnim manipulaciji i polarizaciji. Nalazi ukazuju na ključni izazov za budućnost medija: ponovnu izgradnju povjerenja u okruženju u kojem dominiraju politički uticaj i korupcija, te nizak nivo medijske pismenosti. Iako mediji i dalje uživaju relativno više povjerenja u odnosu na druge institucije, generalni pad povjerenja u svim oblastima ukazuje na širu krizu povjerenja kojom se treba pozabaviti. U djelimično slobodnoj demokratiji, u kojoj dominiraju političke i ekonomske elite, a korupcija je i dalje rasprostranjena, zaštita novinarstva predstavlja sve teži zadatak. Bez zakonskih reformi i reformi politika, prisutan je rizik da će novinarstvo u BiH postati još nestabilnije, uprkos svojoj suštinskoj ulozi u funkcionalnoj demokratiji.

LITERATURA I IZVORI

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. (2024). *Agencija predstavila ICILS 2023 rezultate za Bosnu i Hercegovinu*. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://aposo.gov.ba/hr/agencija-predstavila-icils-2023-rezultate-za-bosnu-i-hercegovinu/>

Udruženje BH novinari. (2019). *Ljudska prava novinara*. Udruženje BH novinari. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2020/09/Ljudska-prava-novinar-a-2019.pdf>

Udruženje BH novinari i Friedrich-Ebert-Stiftung. (2023). *Medijske slobode u BiH: Usporedni izvještaj 2015-2023 [godišnji]*. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2023/06/FES-i-BHN-Istrazivanje-o-medijskim-slobodama-u-BiH-u-2023..pdf>

BHRT. (2023). *Finansijski plan za 2024. godinu*. BHRT. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://bhrt.ba/uploads/Finansijski%20plan%20za%202024-%20godinu%20-%20hrvatski.pdf>

Bilić Arar, A. (10.06.2022). *Na digitalno oglašavanje u Hrvatskoj u 2021. potrošeno 1,65 milijarde kuna, 75% otišlo Googleu i Meti*. *Netokratija*. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://www.netokracija.com/digitalni-adex-hudi-195499>

BIRN. (2023). *Monitoring medijskog vlasništva – Bosna i Hercegovina*. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://bosnia-herzegovina.mom-gmr.org/en/owner/>

BIRN. (2023a). *Indikatori rizika za medijski pluralizam*. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://bosnia-herzegovina.mom-gmr.org/en/findings/>

Buljubašić, B. (15.11.2024). *Anonimni portali su i tokom ovih izbora bili aktivni*. *Media.ba*. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/anonimni-portali-su-i-tokom-ovih-izbora-bili-aktivni>

Popis stanovništva (2013). Preuzeto 16.12.2024. sa <http://www.statistika.ba/?lang=ba>

Džihana, A. (2021). *Istraživanje o radnim uslovima i pravima novinara/ki u BiH, zakonski okvir i upravljanje lokalnim medijima*. Udruženje BH novinari. Preuzeto 16.12.2024. sa <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2021/02/RADNA-PRAVA-FINALNI-IZVJESTAJ.pdf>

Džihana, A., i Sokol, A. (19.10.2024). Rezultati monitoringa lokalnih medija i društvenih mreža tokom izbora 2023. *Media.ba*. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/rezultati-monitoringa-lokalnih-medija-i-drustvenih-mreza-tokom-izbora-2024>

Džumhur, Ž. (2019). *Pisa 2018: izvješće za Bosnu i Hercegovinu*. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://aposo.gov.ba/sadržaj/uploads/PISA-2019-izvje%C5%A1%C4%87e-za-BiH.pdf>

Evropska komisija. (2024). *Bosnia and Herzegovina 2024 Report: Commission staff working document*. (Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2024. godinu. Radni dokument osoblja Komisije) Evropska komisija. Preuzeto 17.12.2024. sa https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/451db011-6779-40ea-b34b-a0eada451746_en?filename=Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202024.pdf

Fena. (19.06.2023). Predsjednica Unije za održiv povratak i izbjeglice: BiH posljednjih 10 godina napustilo 600.000 ljudi. *Klix.ba*. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://www.klix.ba/vijesti/bih/predsjednica-unije-za-odrziv-povratak-i-izbjeglice-bih-posljednjih-10-godina-napustilo-600-000-ljudi/230619043>

Freedom House. (2023). *Freedom in the World 2023 – Bosnia and Herzegovina* (Sloboda u svijetu 2023 – Bosna i Hercegovina). Preuzeto 18.12.2024. sa <https://freedomhouse.org/country/bosnia-and-herzegovina/freedom-world/2023>

Global Forum for Media Development/Globalni forum za razvoj medija. (2024). *Mapping Media Assistance and Journalist Support Programs in the Western Balkans* (Mapiranje programa pomoći za medije i podrške za novinare na Zapadnom Balkanu). Preuzeto 18.12.2024. sa https://gfmf.info/h-content/uploads/2024/09/Mapping-of-media-assistance-in-the-Western-Balkans-GFMD-report.pdf?utm_source=mailchimp&utm_campaign=03007388e1f0&utm_medium=page

Hasanagić, S., Papović, M., i Lević, E. (2021). *Research of Media Habits of Adults in BiH* (Istraživanje medijskih navika odraslih u BiH). Vijeće Evrope i RAK. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://medijskapismenost.ba/wp-content/uploads/2021/11/Posljednji-final-NEW-CC-for-CoE-BHS-Final-Report-211021-002.pdf>

Hodžić, S., and Sokol, A. (2018). *Transparent and Legitimate Media Financing from Public Budgets* (Transparentnije i legitimnije finansiranje medija iz javnih budžeta). Mediacentar. Preuzeto 18.12.2024. sa https://www.media.ba/sites/default/files/transparent_and_legitimate_media_financing_from_public_budgets_-_guidelines_for_public_bodies_of_bih_-_eng.pdf

Initiative for Monitoring the European Integration of Bosnia and Herzegovina/ Inicijativa za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine. (2024). *Alternative report on Bosnia and Herzegovina's progress on the European Union membership path (April 2023 – July 2024)* (Alternativni izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine na putu za članstvo u Evropskoj uniji (april 2023 – juli 2024)). Preuzeto 17.12.2024. sa <https://eu-monitoring.ba/site/wp-content/uploads/2024/10/Alen-ENG-web.pdf>

Međunarodni monetarni fond. (2023). GDP per capita, current prices (BDP po stanovniku, aktuelne cijene). Preuzeto 17.12.2024. sa <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/EU/EUQ/BIH>

Internews i Velicon. 2024. *Istraživanje tržišta oglašavanja u BiH i prilika za lokalne medije*. Preuzeto od Internewsa.

IREX. (2024). *Vibrant information barometer – Bosnia and Herzegovina* (Barometar vibrantnih informacija – Bosna i Hercegovina). Preuzeto 18.12.2024. sa https://www.irex.org/sites/default/files/VIBE_2024_Bosnia%26Herzegovina.pdf

Koalicija "Pod lupom". (2022). *Finalni izvještaj o građanskom, nestranačkom posmatranju Općih izbora 2022. godine u BiH*. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://podlupom.org/biblioteka/izvjestaji-o-posmatranju-izbora/finalni-izvjestaj-o-gradanskom-nestranačkom-posmatranju-općih-izbora-2022-godine-u-bih-bosanski/>

MCOonline redakcija. (19.07.2024). Predstavljena mreža kontakt tačaka za sigurnost novinara u tužilaštvima i policiji u BiH. *MCOonline*. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/predstavljena-mreza-kontakt-tacaka-za-sigurnost-novinara-u-tuzilastvima-i>

Media Observatory. (2014.). Facts and Figures (Činjenice i brojke). [https://mediaobservatory.net/sites/default/files/facts%20and%20_FINAL.pdf](https://mediaobservatory.net/sites/default/files/facts%20and%20FINAL.pdf)

Ured Visokog predstavnika (OHR). (2022). *Odluka kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine*. OHR. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://www.ohr.int/decision-enacting-the-law-on-amendments-to-the-election-law-of-bosnia-and-herzegovina-7/>

Institut za otvoreno društvo. (2023). *The Media Literacy Index* (Indeks medijske pismenosti). Preuzeto 18.12.2024. sa <https://osis.bg/wp-content/uploads/2023/06/MLI-report-in-English-22.06.pdf>

Osmančević, E. et al. (2021). *Mapiranje medijskih web portala*. CPCD. Preuzeto 17.12.2024. sa https://2am-objavi-ba.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2021/06/17113734/Istrazivanje_Mapiranje-medijskih-web-portala-u-BiH-1.pdf

Radević, M. (2022). *Bosnia and Herzegovina: Indicators of Media Freedoms and Security of Journalists* (Bosna i Hercegovina: Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara). Udruženje BH novinari. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2022/06/BiH-ENG-2021.pdf>

Reporteri bez granica. (2023). *Press Freedom Index* (Indeks slobode štampe). Preuzeto 17.12.2024. sa <https://rsf.org/en/country/bosnia-herzegovina>

Sokol, A. (2023). *Good Models, Limited Implementation: Media Self-Regulation in BiH* (Dobre osnove, ograničena primjena: Samoregulacija medija u BiH). SEENPM, Mediacentar, Mirovni institut. Preuzeto 17.12.2024. sa https://www.media.ba/sites/default/files/ourmedia_bih-eng_23-11-04_0.pdf

Sokol, A. (2021). *Polarized Trust in the Media and Social Networks* (Polarizovano povjerenje javnosti u medije i društvene mreže). SEEPM, Mediacentar Sarajevo i Mirovni institut. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://seenpm.org/wp-content/uploads/2021/06/Resilience-research-publication-3-BiH-English.pdf>

Sokol, A. (27.03.2024). Šta izmjene Izbornog zakona znače za medije? MCOOnline. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/sta-izmjene-izbornog-zakona-znace-za-medije>

Šečerović, E. (09.09.2024). Godina dana novog ZOSPI-ja. *Media.ba*. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/godina-dana-novog-zospi-ja>

Tomić, S. (2024). Osam krivičnih prijava za klevetu protiv novinara i urednika u okružnim tužilaštvima RS. *Media.ba*. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/osam-krivicnih-prijava-za-klevetu-protiv-novinar-a-i-urednika-u-okruznim>

Tomić, S. (2024a). Radnici BHRT-a i FTV-a kolateralna šteta odnosa menadžmenta. *Media.ba*. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/radnici-bhrt-i-ftv-kolateralna-steta-odnosa-menadzmenta>

Turčilo, L. (2024). *(Ne) vidljivost i (re)prezentacija ljudskih prava i njihovih branitelja u medijskom i javnom prostoru u Bosni i Hercegovini*. Udruženje BH novinari. Preuzeto 18.12.2024. sa <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2024/12/Finalni-izvjestaj-monitoringa-medija-o-braniteljima-ljudskih-prava.pdf>

Ujedinjene nacije BiH (UN BiH). (2021). Enhancing e-learning and blended learning promotes literacy and quality learning outcomes (Promocija pismenosti i kvalitetnih ishoda učenja kroz unapređenje online i kombinovanog modela nastave). UN. Preuzeto 17.12.2024. sa https://bosniaherzegovina.un.org/en/143346-enhancing-e-learning-and-blended-learning-promotes-literacy-and-quality-learning-outcomes#_ftn1

Ujedinjene nacije BiH (UN BiH). (2022). *Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja: sigurnost novinara i pristup informacijama u Bosni i Hercegovini*. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2022-09/Report%20-%20Safety%20of%20journalists%20and%20access%20to%20information%20in%20Bosnia%20and%20Herzegovina%20-BHS.pdf>

Ujedinjene nacije (UN), Odjeljenje za ekonomska i socijalna pitanja. Odsjek za stanovništvo. (2024). World Population Prospects 2024 (Perspektive svjetskog stanovništva 2024). Preuzeto 17.12.2024. sa <https://population.un.org/wpp/>

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO). (2024). Podaci. Preuzeto 17.12.2024. sa <https://data.who.int/countries/070>

World Justice Project/Svjetski projekat pravde. (2023). *Rule of Law Index – Bosnia and Herzegovina* (Indeks vladavine prava – Bosna i Hercegovina). Preuzeto 18.12.2024. sa <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2023/Bosnia%20and%20Herzegovina/>

IZVORI - PREPISKA

Agencija za statistiku BiH

Udruženje BH novinari

Direct Media BiH

Služba za zapošljavanje Bosansko-podrinjskog kantona

Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikta

Županijski zavod za upošljavanje, ured u Livnu i ured u Tomislavgradu

Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo

Služba za zapošljavanje Srednjobosanskog kantona

Služba za zapošljavanje Hercegovačko-neretvanskog kantona

Služba za upošljavanje Županije Posavske (Orašje)

Zavod za zapošljavanje Republike Srpske

Služba za zapošljavanje Tuzlanskog kantona

Služba za zapošljavanje Unsko-sanskog kantona

Služba za zapošljavanje Županije Zapadnohercegovačke

Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona

Fakultet humanističkih nauka, Džemal Bijedić Mostar

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Banjaluci

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

Multimedijalno novinarstvo, Koledž u Banjaluci

Infobiro, Mediacentar Sarajevo

Vijeće za štampu i online medije BiH

Radiotelevizija Bosne i Hercegovine

Regulatorna agencija za komunikacije

Porezna uprava Federacije BiH

Podaci o procjeni tržišta i o korištenju medija i mjerenjima publike TGI (Indeks ciljnih grupa) za BiH su dobijeni od Agencije Direct Media u BiH.*

O AUTORICI

Anida Sokol je urednica i istraživačica u Mediacentru Sarajevo. Magistrirala je engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, a doktorirala historiju Evrope kao stipendistica Basileus programa na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Sapienza u Rimu, gdje je radila kao istraživačica. Objavila je brojne radove na temu medija, sjećanja i politike u BiH, između ostalog, u časopisu Politička misao, za Palgrave Macmillan i Mediacentar Sarajevo. Predavala je političke nauke i medije te političku komunikaciju na Internacionalnom Burch univerzitetu u Sarajevu i na Sarajevskoj školi za nauku i tehnologiju.

NARUŠAVANJE MEDIJSKIH SLOBODA, NARUŠAVANJE DEMOKRATIJE

Budućnost medija u Bosni i Hercegovini – Činjenice i trendovi

Ova publikacija rezultat je istraživanja provedenog u okviru projekta „**Naši mediji: Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma, suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga**“. Drugi istraživački ciklus sproveden je u tematskom okviru „Budućnost medija na Zapadnom Balkanu i u Turskoj“, fokusirajući se, u 2024. godini, na prikupljanje i analizu činjenica i trendova o medijima i demokratiji u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Srbiji i Turskoj.

Projekat „**Naši mediji: Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma, suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga**“ zajednički provodi devet organizacija za razvoj medija sa Zapadnog Balkana i Turske uz finansijsku podršku Evropske unije. Koordinator trogodišnjeg projekta je Fondacija Mediacentar Sarajevo. Partneri u projektu su Albanski institut za medije u Tirani, Bianet u Istanbulu, Makedonski institut za medije u Skoplju, Institut za medije Crne Gore u Podgorici, Novosadska novinarska škola, Mirovni institut u Ljubljani, Savjet za štampu Kosova u Prištini i Mreža za profesionalizaciju medija jugoistočne Evrope (SEENPM).